

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК

Інститут аграрної економіки

На правах рукопису

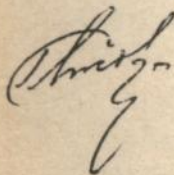
Лісовський Георгій Аркадійович

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ
ЕФЕКТИВНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Спеціальності: 08.07.02 - Економіка сільського господарства і АПК
05.20.03 - Експлуатація, відновлення і ремонт
сільськогосподарської техніки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1995

338.43

631.3

00761376 (U)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в лабораторії спеціалізованої вченої ради Інституту механізації та електрифікації сільськогосподарства УААН.

Наукові консультанти: доктор економічних наук, академік НАН України ОНИЩЕНКО Олександр Мусійович.

доктор технічних наук, академік УААН ПОГОРІЛИЙ Леонід Володимирович.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук ГОЛОВАНОВ Олександр Миколайович.

доктор технічних наук, професор ДЕМІДКО Михайло Омелянович.

Заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор КОТЕЛЯНЕЦЬ Віктор Іванович.

Провідна організація - Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

Захист відбудеться "28" грудня 1995 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.58.01. по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук в Інституті аграрної економіки (252127, Київ, вул.Героїв Оборони, 10).

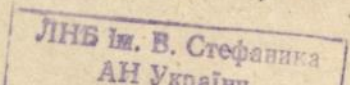
З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту аграрної економіки УААН.

Автореферат розіслано "17" листопада 1995 р.

Відгуки на автореферат дисертації прохання надсилати в 2-х примірниках завірені печаткою на адресу спеціалізованої вченої ради.

Вчений секретар спеціалізованої ради, доктор економічних наук

Більський В.Г.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність теми. З завершенням комплексної механізації сільськогосподарського виробництва, насиченням його високопродуктивними машинами та обладнанням, складна організаційно-технічна проблема експлуатації сільськогосподарської техніки набуває усе більшого значення в усіх розвинутих країнах. В стратегії розвитку механізації сільськогосподарського виробництва на світовому рівні вона є однією із трьох найбільш пріоритетних проблем.

В наших умовах проблема експлуатації сільськогосподарської техніки настільки ускладнилась, що стала визначальною в подальшому розвитку сільськогосподарського виробництва, його реформуванні, забезпеченні населення продуктами харчування.

1.2. Мета дисертаційної роботи - розробити організаційно-економічні основи ефективної експлуатації сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання.

1.3. Завдання досліджень. Для досягнення поставленої мети передбачено:

- визначити стан проблеми та основні напрями її вирішення в нових організаційно-економічних умовах;
- розробити необхідне науково-методичне забезпечення для розв'язання поставлених завдань;
- дослідити вплив основних організаційно-виробничих та інших факторів на ефективність експлуатації сільськогосподарської техніки;
- визначити резерви підвищення ефективності використання, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки і шляхи їх реалізації;
- розробити науково обгрунтовані пропозиції та конкретні рекомендації підвищення ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання.

1.4. Об'єкти досліджень. Об'єктами досліджень були окремі машини, машинно-тракторні агрегати, групи машин за певними ознаками та у складі механізованих ланок, загонів і комплексів, механізовані підрозділи господарств і господарства,

райони та області в цілому, що застосовували ту, чи іншу організаційну форму використання, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки, різні сервісні інженерно-технічні підприємства та їх системи в цілому.

1.5. Інформаційне забезпечення досліджень. Необхідна для досліджень і розробок інформація нагромаджувалась шляхом проведення науково-виробничих експериментів і фотохронометражних спостережень, використання даних первинного обліку та звітних даних господарської діяльності колгоспів, ремонтно-обслуговуючих підприємств, даних державної статистичної звітності, наукової, технічної та економічної літератури, довідкових та документованих джерел, а також шляхом опитування механізаторів, фермерів, інженерно-технічних спеціалістів, економістів та керівників господарств, керівників та спеціалістів інженерно-технічної інфраструктури у тих випадках, коли необхідна інформація ніде не фіксується і складно визначається кількісними показниками.

1.6. Методологія і методика досліджень.

Методологічною основою досліджень і розробок є загальновідома теорія вартості, діючі нині офіційні методологічні положення визначення економічної ефективності застосування засобів механізації, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з експлуатації сільськогосподарської техніки, економіки і організації використання, технічного обслуговування і ремонту машин, власні методологічні розробки з питань економіки і організації експлуатації сільськогосподарської техніки, законодавчі акти та нормативні документи України з питань подальшого реформування вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

В основу методики досліджень покладено системний підхід, при якому явища досліджувались в тісному взаємозв'язку, в динаміці свого розвитку, у певній логічно обумовленій послідовності.

Для техніко-економічного аналізу система показників вибрана такою, яка найбільш повно характеризує те, чи інше явище. При цьому особлива увага приділена вивченню факторів, що істотно впливають на строки, якість та собівартість польових

і ремонтно-обслуговуючих робіт, ефективність застосування різних технічних та організаційно-економічних заходів.

Залежно від конкретних досліджень використані відповідні наукові методи: монографічний, статистичних групувань, розрахунку середніх і відносних величин, коефіцієнтів, економічного аналізу, абстрактно-логічний, екстраполяції, експертних оцінок, факторного аналізу, науково-виробничого експерименту, аналітичний, графічний, графо-аналітичний, кореляційно-регресивного аналізу, математичного моделювання, розрахунково-конструктивний.

1.7. Наукова новизна досліджень і розробок.

В дисертації викладені нові методологічні засади визначення ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки, що дозволяють правильно вибрати базу для техніко-економічної оцінки та аналізу організаційних форм використання техніки і роботи інженерно-технічної служби, визначити ефективність застосування окремих машин в комплексно механізованих технологічних процесах, ефективність використання машинно-тракторного парку з урахуванням кінцевих результатів виробництва сільськогосподарської продукції, доцільний набір власної і залученої техніки в господарствах з невеликими обсягами виробництва, доцільну зону обслуговування міжгосподарського центру інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції та корегувати економічні показники експлуатації сільськогосподарської техніки в умовах нестабільного функціонування економіки.

Науково обгрунтовані ефективні організаційні форми використання техніки в умовах дрібноконтурного землекористування, де акцентується увага на необхідності широкого кооперування у використанні машин, доцільності застосування оренди і прокату техніки, формування ринкових структур і взаємовідносин у машиновикористанні.

В умовах формування ринкових відносин та жорсткої енергокризи пропонуються нові організаційні форми ремонту і технічного обслуговування сільськогосподарської техніки, що передбачають максимальне наближення ремонтно-обслуговуючої інфраструктури до виробників сільськогосподарської продукції, формування ринку ремонтно-обслуговуючих робіт.

Науково обґрунтована доцільність формування ринку потриманої сільськогосподарської техніки, де акцентується увага на економічних передумовах формування такого ринку. За результатами проведених досліджень сформульована нова концепція щодо доцільних строків експлуатації сільськогосподарської техніки, визначені умови та організаційні форми ефективного застосування потриманої техніки, обґрунтоване нове бачення впливу ринку потриманої техніки на науково-технічний прогрес.

Пропонується концепція нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції, де передбачено організаційно-економічний механізм ліквідації монополії будь-яких обслуговуючих інженерно-технічних структур, максимальне використання наявного технічного потенціалу, забезпечення реального пріоритету виробників сільськогосподарської продукції у відносинах з обслуговуючою їх інженерно-технічною інфраструктурою, формування ринку інженерно-технічних послуг.

1.8. Основні положення дисертації, що виносяться на захист:

- методологічні засади визначення ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання;
- концепція та науково обґрунтовані рекомендації організації ефективного використання сільськогосподарської техніки в нових умовах землекористування;
- концепція та науково обґрунтовані рекомендації організації ремонту і технічного обслуговування сільськогосподарської техніки в умовах ринкових відносин та жорсткої енергокризи;
- концепція формування та функціонування ринку потриманої сільськогосподарської техніки;
- концепція формування та функціонування нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції.

1.9. Практична цінність результатів досліджень та розробок по темі дисертації має декілька аспектів, спрямованих на

зупинення спаду в агропромисловому комплексі, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та зниження її собівартості. Так, методологічні розробки дозволяють точніше визначати ефективність різних організаційних форм експлуатації техніки в нових умовах господарювання, а отже вибирати найбільш ефективні з них для конкретних виробничих умов, економити значні кошти на придбання, утримання та експлуатацію машин. Науково обґрунтовані рекомендації з організації ефективного використання, технічного обслуговування і ремонту машин в нових організаційно-економічних умовах дозволяють забезпечувати режим економії в експлуатації техніки, виконувати сільськогосподарські роботи у краді агротехнічні строки і тим самим збільшувати уржайність сільськогосподарських культур та зменшувати втрати вирощеної продукції. Концепції формування ринку потріманої сільськогосподарської техніки та нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції сприяють подальшому реформуванню вітчизняного сільськогосподарського виробництва на нових організаційно-економічних засадах, підвищенню його ефективності.

1.10. Апробація основних положень та конкретних рекомендацій, викладених в дисертації, здійснювалась декількома способами: обговоренням в колективах механізаторів та інженерно-технічних спеціалістів, з керівниками та спеціалістами господарств, районних, обласних і республіканських органів управління агропромисловим комплексом, при читанні лекцій в Республіканській вищій школі управління агропромисловим комплексом, при виступах з доповідями ^{на} районних, обласних, зональних, республіканських та міжнародних семінарах і конференціях, на засіданнях вченої ради Інституту механізації та електрифікації сільського господарства, спільному засіданні відділень механізації та економіки Української академії аграрних наук, засіданнях робочої групи Державного комітету з питань науки і технологій, засіданнях науково-технічної ради ^{бувлого} Держагропрому та Мінсільгосппроду України, шляхом проведення науково-виробничих експериментів та дослідного впровадження розробок в різних регіонах України, рецензуванням результатів досліджень і розробок при підготовці їх до опублікування, а також шляхом демонстрування окремих

розробок на виставці досягнень народного господарства бувшого Радянського Союзу.

1.11. Впровадження розробок по темі дисертації:

Результати досліджень та розробок, що складають основу дисертації, опубліковані в 11 книгах та 77 статтях в наукових і науково-виробничих журналах та збірниках, окремих брошурах, довідниках та інших виданнях.

З підготовлених самостійно за результатами проведених досліджень та у співавторстві численних розробок по удосконаленню експлуатації сільськогосподарської техніки найбільш широке впровадження в Україні та в республіках бувшого Радянського Союзу знайшли:

1. Временное положение по эксплуатации машинно-тракторного парка колхоза, совхоза и межхозяйственного предприятия. Москва, "Колос", 1981.
2. Методика анализа и оценки эффективности организационных форм использования техники и инженерно-технической службы в сельском хозяйстве. Москва, ВАСХНИЛ, 1983.
3. Удосконалення внутрігосподарського оперативного управління виробництвом на базі диспетчеризації. Київ, Мінсільгосп України, 1972.
4. Рекомендации по организации цехов механизации в колхозах и совхозах Украинской ССР. Киев, "Урожай", 1977.
5. Ефективне використання сільськогосподарської техніки. Київ, "Урожай", 1981.
6. Рекомендации по организации эффективного использования сельскохозяйственной техники и улучшению режима труда механизаторов на основе широкого внедрения и дальнейшего совершенствования поточно-комплексного метода. Ворошиловград, Облагропром, 1987.
7. Организация использования сельскохозяйственной техники на основе поточно-циклового метода выполнения механизированных полевых работ (методические рекомендации). Киев, Госагропром УССР, 1988.
8. Інженерно-технічне забезпечення фермерських господарств в Рекомендаціях по організації селянських (фермерських) господарств в Україні. Київ, УААН, 1993.

1.12. Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, шести глав з короткими висновками, загальних висновків і пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Включає 30 таблиць, 5 рисунків, 3 схеми. Загальний обсяг дисертації 376 сторінок машинописного тексту.

2. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ

2.1. Наукове забезпечення проблеми

Першими значний вклад у розвиток наукових основ визначення ефективності механізації виробничих процесів в сільському господарстві та експлуатації сільськогосподарської техніки внесли видатні вітчизняні та зарубіжні вчені О.В. Чайнов, В.П.Горячкін, Б.О.Лінтварьов, М.І.Медведев, Б.С.Свірщевський, Ю.К.Кіртбая, М.С.Рунчев, М.І.Горячкін, В.С.Крамаров. Їх основоположні розробки одержали свій подальший розвиток в роботах таких відомих вчених, як Ю.О.Конкін, В.С.Антошкевич, В.В.Лазовський, О.М.Голованов, Б.М.Середенко, М.К.Діденко, В.Р.Губко, М.О.Демидко та інших.

Однак усі методологічні розробки вчених бувшого Радянського Союзу, що спрямовані на удосконалення експлуатації сільськогосподарської техніки, орієнтовані лише на крупне соціалістичне виробництво, суспільну власність, адміністративно-командну систему управління і тому не в повній мірі відповідають вимогам реформування та подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва на нових організаційно-економічних засадах.

Усі аспекти проблеми експлуатації сільськогосподарської техніки в нашій країні не можуть бути ґрунтовно розроблені без чіткої концепції реформування вітчизняного сільськогосподарського виробництва, без концепції розвитку його механізації. Тому для подальших розробок науково-методичного забезпечення даної проблеми важливе значення мають роботи І.І.Лукінова, П.Т.Саблука, О.М.Онищенка, В.В.Юрчишина, П.І.Гайдучього, В.Я.Меселя-Веселяка та інших вчених республіки з питань доцільного реформування сільськогосподарського виробництва, роботи Л.В.Погорілого, І.П.Масла з питань подальшого розвитку його механізації в нових організацій-

но-економічних умовах.

Дослідження Е.А.Фінна, В.Г.Більського, В.М.Нелепа, І.С.Деревця та деяких інших вчених, що в останні роки присвячені удосконаленню сільськогосподарського машиновикористання, значною мірою доповнюють наявний арсенал наукового забезпечення проблеми. Але в процесі реформування сільськогосподарського виробництва, невирішених питань в організації ефективної експлуатації техніки залишається значно більше, ніж науково обгрунтованих відповідей на них.

В науковому плані залишаються недостатньо обгрунтованими підходи щодо вибору бази для техніко-економічної оцінки і аналізу організаційних форм використання техніки, обгрунтування критеріїв оцінки і аналізу ефективності застосування засобів механізації з урахуванням кінцевих результатів виробництва сільськогосподарської продукції, виявлення резервів підвищення ефективності організації використання, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки шляхом проведення активних науково-виробничих експериментів та обгрунтування найбільш доцільних шляхів реалізації цих резервів, визначення економічної ефективності більш повної реалізації ресурсу машин шляхом подовження строків їх експлуатації, формування і функціонування ринку потриманої техніки, вкрай недостатньо розроблені наукові засади техніко-економічного обгрунтування найбільш доцільних організаційних форм використання, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання, формування та функціонування ринку інженерно-технічних послуг, ефективної системи технічного сервісу в агропромисловому комплексі. Тому саме ці та деякі інші питання покладені в основу досліджень і розробок по темі дисертації.

2.2. Методологічні засади визначення ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання

В плані подальшого розвитку методологічного забезпечення проблеми в дисертації наведено 7 методик з конкретних питань визначення ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки, у тому числі в нових умовах господарювання.

Методика вибору бази для техніко-економічної оцінки та аналізу ефективності організаційних форм використання техніки дозволяє забезпечити співставленість результатів і оцінювати нові організаційні форми використання техніки при будь-яких погодних умовах.

Методика визначення економічної ефективності застосування окремих машин в умовах комплексної механізації виробничих процесів враховує, що в таких умовах машина, яка оцінюється, може створювати значний додатковий економічний ефект, або значно зменшувати загальний ефект від покращення, або погіршення використання усього комплексу, якщо вона застосовується на операції, яка визначає темп протікання технологічного процесу, або на операції, що не дозволяє реалізувати потенціальні можливості цієї машини в даному технологічному процесі та існуючому комплексі машин.

Методика оцінки ефективності використання машинно-тракторного парку з урахуванням кінцевих результатів виробництва сільськогосподарської продукції ґрунтується на тому, що вплив техніки на кінцеві результати виробництва сільськогосподарської продукції здійснюється через строки, якість механізованих робіт та затрати на їх виконання. Пропонується застосовувати системний підхід, що враховував би вказані критерії в тісному взаємозв'язку. При цьому коефіцієнти дотримання строків, якості виконання механізованих робіт та витрат на експлуатацію машинно-тракторного парку визначаються шляхом порівняння нормативних і фактичних показників. З урахуванням вагомості цих коефіцієнтів визначається комплексний показник використання машинно-тракторного парку.

Методика визначення доцільного набору власної та залученої техніки в господарствах з невеликими обсягами виробництва ґрунтується на тому, що найбільший економічний ефект у використанні техніки в фермерських, інших невеликих господарствах досягається при оптимальному поєднанні власної та залученої техніки.

Пропонується економічну доцільність такого поєднання визначати з нерівності:

$$(Q \times Z_{\text{в}}) > (Q \times T_{\text{з}}) + Z_{\text{д}}$$

де Q - обсяг певних механізованих робіт в господарстві у

відповідних одиницях виміру;

Зв- затрати на виконання одиниці даної роботи власною технікою, крб.

Тв- тариф на виконання одиниці даної роботи залученою технікою, крб.;

Зд- затрати на доставку техніки від місця її залучення до господарства і назад, крб.

Методика визначення тарифів на оренду і прокат сільськогосподарської техніки ґрунтується на тому, що в нових економічних умовах, коли інженерно-технічні послуги набувають рис товару, тарифи на їх виконання мають враховувати і специфічні особливості такого товару. Пропонується у найбільш загальному вигляді годинний тариф на прокат машини визначати за формулою:

$$T_{\Gamma} = \frac{B_e + H_{\Gamma} + P_{\Gamma}}{W_{\Gamma}} \times \alpha,$$

де B_e - річна сума витрат на експлуатацію даної машини, крб.;

H_{Γ} - усі види загально-встановлених і місцевих нормативних нарахувань, крб.;

P_{Γ} - планові нагромадження, крб.;

W_{Γ} - нормативне річне завантаження машини в конкретних умовах, год.;

α - коефіцієнт корегування тарифу у разі виконання механізованих робіт в період понад оптимальний агротехнічний строк.

Якщо ж машина надається з водієм, то:

$$T_{\Gamma} = \left\{ O_{\Gamma} + \frac{B_e + H_{\Gamma} + P_{\Gamma}}{W_{\Gamma}} \right\} \times \alpha,$$

O_{Γ} - погодинна оплата праці водія машини, крб.

Методика визначення доцільної зони обслуговування міжгосподарського центру інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції передбачає, що такі центри будуть створюватись з метою надання усім категоріям виробників сільськогосподарської продукції широкої номенклатури інженерно-технічних послуг. Доцільний радіус зони обслуговування такого центру пропонується визначати, виходячи

із співвідношення:

$$\Sigma_{\text{в}} < \Sigma_{\text{з}} + \Sigma_{\text{д}},$$

де $\Sigma_{\text{в}}$ - загальний обсяг витрат на виконання усього необхідного об'єму інженерно-технічних послуг власними силами виробників сільськогосподарської продукції та з залученням інших суб'єктів сервісної інфраструктури (приватні ремонтно-обслуговуючі формування тощо), крб.;

$\Sigma_{\text{з}}$ - загальний обсяг витрат на виконання того ж об'єму інженерно-технічних послуг силами та засобами міжгосподарського інженерно-технічного центру за відповідними тарифами, крб.;

$\Sigma_{\text{д}}$ - загальний обсяг витрат на доставку техніки від міжгосподарського інженерно-технічного центру до споживача послуг і назад, крб.

Методика корегування економічних показників експлуатації сільськогосподарської техніки в умовах нестабільного функціонування економіки виходить з того, що в умовах нестабільного функціонування економіки, постійного зростання цін на матеріально-технічні ресурси проведені розрахунки величини експлуатаційних витрат і тарифів негайно застарівають і їх обсяг стає недостатнім для підтримання машин у працездатному стані, ефективної експлуатації наявної техніки. Передбачити наперед темпи інфляції і врахувати їх при обґрунтуванні економічних показників експлуатації техніки, тарифів досить складно. Для практичного корегування економічних показників і тарифів експлуатації сільськогосподарської техніки пропонується користуватись курсовим співвідношенням національної валюти (українського купоно-карбованця) і більш стабільних валют зарубіжних країн (американського долара, німецької марки тощо), переводити розрахунки у проміжну вартісну оцінку:

$$C_{\text{д}} = \frac{C_{\text{к}}}{r_{\text{у}}^{\text{д}}} \text{ дол.},$$

де $C_{\text{д}}$ - проміжна вартісна оцінка в доларах;

$C_{\text{к}}$ - вартісний показник на дату проведення розрахунків в купоно-карбованцях;

$r_{\text{у}}^{\text{д}}$ - уніфіковане курсове співвідношення долара і ку-

поно-карбованця на дату проведення розрахунків.

В подальшому для визначення реальних вартісних показників експлуатації техніки на якусь іншу визначену дату здійснюється переведення проміжних вартісних оцінок у вартісні показники в купоно-карбованцях:

$$Ц_k^1 = Ц_d \times \gamma_y^{d1} \times (\pm j) \text{ крб.},$$

де $Ц_k^1$ - вартісний показник на визначену дату в крб.;

γ_y^{d1} - курсове співвідношення долара і купоно-карбованця на визначену дату;

$\pm j$ - показник коливання вартості валюти, взятої як еквівалент, за період від проведення розрахунків проміжної вартісної оцінки.

2.3. Організація ефективного використання сільськогосподарської техніки

МУ
Дослідження впливу організаційно-виробничих факторів на ефективність використання сільськогосподарської техніки встановлено значні резерви підвищення ефективності використання с.-г. техніки перш за все за рахунок різкого скорочення простоїв машин з організаційно-технічних причин (табл.1).

Поряд з незадовільним використанням робочого часу встановлено повсюдне недовикористання потужності тракторів, внаслідок не кращого їх агрегування з робочими машинами та знаряддями. Так, за даними проведених досліджень коефіцієнт використання потужності тракторів Т-150К і Т-74 на основних польових роботах становить в середньому відповідно 0,74 і 0,59. Майже не звертається увага на раціональне агрегування тракторів та режими роботи агрегатів залежно від умов використання, що також має важливе значення у підвищенні їх ефективності (рис.1).

Встановлено також значні резерви економії пального за рахунок покращення підготовки техніки до виконання чергових робіт (4...28%), удосконалення організації її використання у польових умовах (8...25%), підвищення мотивації механізаторів та інженерно-технічних спеціалістів до забезпечення режиму економії пально-мастильних матеріалів (до 20%).

Ефективність використання машинно-тракторних агрегатів на основних польових роботах

Показники	Посів ярих зер- нових та просалних культур	Збирання зернових колосових та зерно- бобових культур	Збирання цукрових буряків
Всього проведено спостережень за роботою агрегатів	1250	623	401
Початок роботи агрегатів, год.	7,19	7,84	7,81
Тривалість робочого дня, год.	12,56	14,25	12,73
Тривалість роботи агрегатів, год.	8,39	7,58	7,04
Всього простоїв агрегатів, год.	4,17	6,66	5,70
у т.ч. з технічних причин	0,61	1,25	1,36
з організаційних причин	1,69	3,16	2,82
з інших причин	1,87	2,28	1,52
у т.ч. підготовка агре- гатів до роботи	0,57	0,91	0,85
Простої до тривалості роботи, %	33,20	46,9	44,6
Питома вага простоїв в загаль- ній їх тривалості, %:			
з організаційних причин	40,53	47,2	46,85
з технічних причин	14,63	18,4	21,12
з інших причин	44,84	34,4	32,03
у т.ч. підготовка агре- гатів до роботи	13,7	13,6	14,9
Середній денний виробіток на зернозбиральний комбайн, га	-	9,51	-
Виконання змінної норми виро- бітку, %	109,2	104,3	98,5
Виконання денної норми виро- бітку, %	70,6	55,4	57,8
Витрати пального (до норми), %	115,3	116,8	111,0
Середня урожайність, ц/га	-	37,2	325

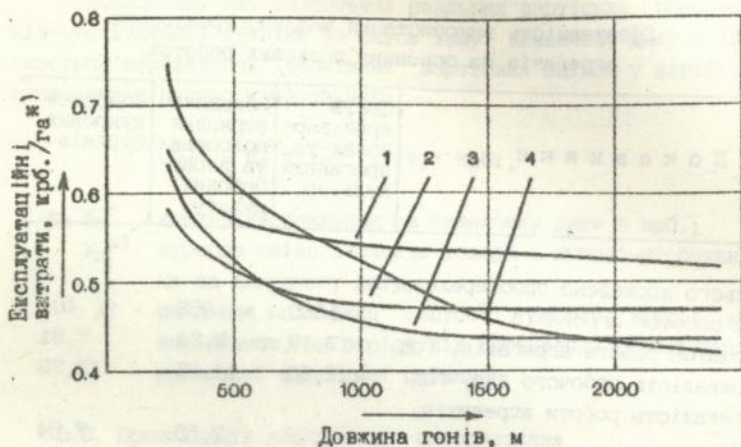

Рис.1. Ефективність агрегування тракторів Т-150К з культиваторами типу КПС-4 (1,2,3,4 - кількість культиваторів в агрегаті).

*) В цінах до 1991 року.

Пропонуються постійні і тимчасові організаційні форми ефективного використання техніки залежно від типів господарств, їх розмірів, організаційно-виробничої структури.

Серед постійних організаційних форм використання техніки пропонуються цехи механізації як найбільш ефективні в тих випадках, де реформування колгоспів і радгоспів відбувається із збереженням великих господарств шляхом утворення селянських спілок, акціонерних товариств, агрофірм тощо. Там, де створюються кооперативні господарства, тобто, де на базі виробничих підрозділів колгоспів і радгоспів формуються самостійні кооперативи по виробництву окремих видів продукції, цехи механізації пропонується реформувати в інженерно-технічні кооперативи.

Серед тимчасових форм використання техніки ефективними залишаються організація групової та двозмінної роботи машин у складі механізованих ланок, вагонів і комплексів.

Для фермерських, інших невеликих господарств пропонується широке кооперування у машиновикористанні. Найбільш ефективні форми кооперування - сусідська взаємодопомога, різні товариства та об'єднання по використанню техніки, оренда і прокат машин. Дослідження показують, що у невеликих господарствах усіх типів спеціалізації раціональне поєднання власної і залученої техніки є найбільш ефективною формою її використання (рис.2.3.).

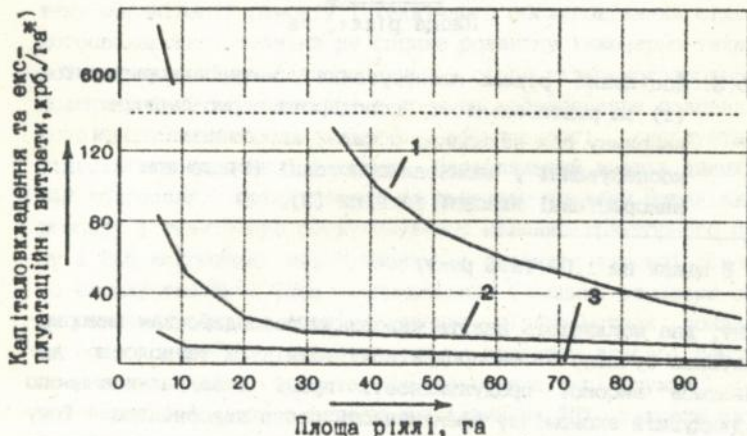

Рис.2. Динаміка питомих капіталовкладень (1) та прямих витрат на експлуатацію сучасної с.-г. техніки (2,3) при невеликих обсягах виробництва в господарствах; 1,2 - увесь власний парк машин, 3 - при кооперуванні у використанні с.-г. техніки.

*) В цінах на 1.09.1994 року.

Техніко-економічний аналіз показує, що кооперування у використанні машин, крім значної економії коштів на інвестиції у нову техніку та поточних витрат на її утримання і ре-

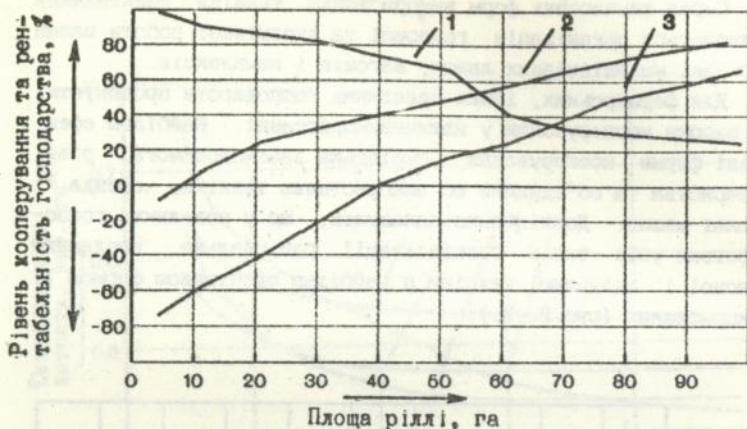

Рис. 3. Доцільний рівень кооперування у машиновикористанні (1) та рентабельність господарств зерно-буякового напрямку при невеликих обсягах виробництва: при кооперуванні у машиновикористанні (2) та при використанні власної техніки (3).

*) В цінах на 1.09.1994 року.

монт, дає можливість навіть невеликим господарствам використовувати сучасну високопродуктивну техніку і технологію, добиватись високої продуктивності праці і за рахунок цього підвищувати економічну ефективність свого виробництва. Тому подальший розвиток різних форм кооперування виробників сільськогосподарської продукції, формування ринкових структур та нових економічних відносин у машиновикористанні є важливим фактором становлення приватних форм господарювання на землі.

2.4. Організація технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в умовах ринкових відносин

Факторний аналіз затрат на експлуатацію машинно-трактор-

ного парку за даними 237 господарств основних природно-економічних зон України дозволив встановити (за коефіцієнтами кореляції), що найбільший вплив на загальну величину цих затрат мають витрати на ремонт і технічне обслуговування тракторів (0,78) та зернозбиральних комбайнів (0,52), денний виробіток тракторів (-0,64) і зернозбиральних комбайнів (-0,50), питомі витрати пально-мастильних матеріалів (0,60), забезпеченість господарства власною ремонтно-експлуатаційною базою (0,54) та цілий ряд інших факторів.

Дослідження ефективності різних організаційних форм ремонту і технічного обслуговування сільськогосподарської техніки показали, що орієнтація на централізовану державну систему організації ремонту і технічного обслуговування сільськогосподарської техніки не сприяє розвитку інженерно-технічної інфраструктури безпосередньо у сфері сільськогосподарського виробництва, зниженню витрат на забезпечення працездатного стану машин, підвищенню ефективності експлуатації сільськогосподарської техніки. Порівняльний аналіз даних по 548 колгоспах, орієнтованих на державну систему організації ремонту і технічного обслуговування машинно-тракторного парку і 246 колгоспах, орієнтованих на розвиток власної ремонтно-експлуатаційної бази з виконанням складних ремонтно-обслуговуючих робіт на спеціалізованих підприємствах, показав, що в господарствах, орієнтованих на розвиток власної ремонтно-експлуатаційної бази та інженерно-технічної служби, денний виробіток машин в середньому вищий на 20%, витрати пального на одиницю виконаної роботи менші на 28%, а загальні витрати на експлуатацію машинно-тракторного парку в розрахунку на одиницю механізованих робіт нижчі на 23%.

Встановлено також значні переваги агрегатного ремонту навіть складної сільськогосподарської техніки перед традиційним повнокомплектним капітальним ремонтом машин в спеціалізованих державних ремонтних підприємствах (табл.2).

2.5. Формування ринку потриманої сільськогосподарської техніки

Оскільки у нашій країні немає власного досвіду формування та функціонування такого ринку, особливої уваги в цьому

Таблиця 2

Економічна ефективність використання тракторів на всьому комплексі механізованих робіт, відремонтованих повнокомплектним капітальним ремонтом в спеціалізованих ремонтних підприємствах та агрегатним ремонтом в господарствах

Показники	Марка трактора і метод ремонту							
	Т-74		Т-150 К		МТЗ		ЮМЗ	
	повнокомплектний	агрегатний	повнокомплектний	агрегатний	повнокомплектний	агрегатний	повнокомплектний	агрегатний
Обстежено тракторів, шт.	65	106	16	25	22	23	20	26
Середній фактичний строк експлуатації тракторів, років	9,9	7,4	8,0	8,0	15,3	13,0	10,4	10,3
Одноразові затрати на ремонт, крб.	1340	681	3428	1321	963	338	911	487
Затрати на ремонт тракторів в процесі їх експлуатації, крб.	1604	1024	1832	2661	904	971	904	598
Всього затрат в розрахунку на один трактор, крб.	2944	1705	5260	3982	1867	1309	1815	1085
Річний виробіток тракторів після ремонту, у.е.га	1668	1493	2816	3013	1381	1382	1530	1290
Витрати пального, кг/у.е.га	7,7	7,2	5,9	6,1	6,7	5,9	6,4	5,8
Цінова вага затрат на ремонт тракторів в загальних затратах на їх експлуатацію, %	46	40	65	33	52	26	50	45
Затрати на забезпечення працездатного стану тракторів в розрахунку на одиницю виконаної роботи, крб./у.е.га	1,76	1,14	1,86	1,32	1,35	0,94	1,18	0,84

*) - В цінах до 1991 року

заслугує досвід розвинутих зарубіжних країн, де на один проданий новий трактор приходить два-три таких, що вже були в експлуатації.

За даними досліджень Оклахомського університету США до ринку потриманої техніки вдаються не тільки малі або середні фермерські господарства, але й великі, хоч у значно меншій мірі (рис.4).

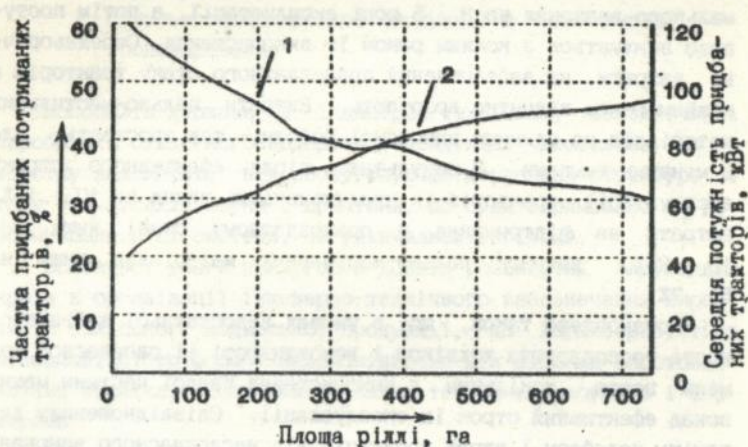

Рис.4 Оснащення фермерських господарств США тракторами

1 - частка придбаних тракторів, що вже були в експлуатації, %

2 - їх середня потужність, кВт.

Ринок потриманої техніки в зарубіжних країнах в ринковою економікою виконує в основному три дуже важливі функції: забезпечує малоімущих фермерів технікою залежно від їх економічних можливостей, виконує роль демпферного (антимонопольного) регулятора проти необгрунтованого підвищення цін на нову техніку, змушує машинобудівників інтенсивно працювати над подальшим удосконаленням своєї техніки.

Дослідження ефективності експлуатації тракторів залежно від строків їх служби на прикладі 2402 тракторів основних

марок [Т-150К (257 одиниць), Т-74 (901), КМЗ усіх модифікацій (770), МТЗ усіх модифікацій, крім МТЗ-80 і МТЗ-82 (330), Т-70С (144)] з різними термінами експлуатації в господарствах степової, лісостепової та поліської зони України встановлено, що із збільшенням строків експлуатації вказаних тракторів і по зонах показники їх використання змінюються у значних межах. Загальні тенденції цих змін такі. Середньорічний виробіток тракторів дещо зростає, досягаючи максимального значення на 3...5 році експлуатації, а потім поступово знижується з кожним роком їх використання. Середньорічні витрати на забезпечення працездатного стану тракторів з кожним роком відчутно зростають. Витрати пально-мастильних матеріалів на одиницю виконаної роботи - теж зростають, але з меншими темпами. В результаті після ефективного строку експлуатації тракторів їх продуктивність нижча на 10...15%, затрати на підтримання у працездатному стані вищі на 15...25%, витрати пально-мастильних матеріалів вищі на 5...7%.

Встановлено також, що в умовах недостатньої забезпеченості господарства технікою і неможливості її своєчасної заміни новою, доцільним є використання певної частини машин понад ефективний строк їх експлуатації. Співвідношенням динаміки недобору і втрат продукції від несвоєчасного виконання робіт та додаткових затрат на експлуатацію таких машин визначено кількісне співвідношення тракторів, які доцільно використовувати понад ефективний строк їх експлуатації залежно від забезпеченості ними господарства. Так, при забезпеченні господарства тракторами на 60% частка тракторів, які доцільно використовувати понад ефективний строк їх експлуатації, становить 22...27%.

Нагальна необхідність формування ринку потриманої техніки обумовлюється декількома специфічними для вітчизняного сільськогосподарського виробництва факторами. Серед них: недостатня забезпеченість усіх категорій господарств необхідною технікою, їх економічна неспроможність своєчасно оновлювати наявний парк машин, непомірно високі темпи зростання цін на нову техніку, необхідність удосконалення структури машинно-тракторного парку у зв'язку з реформуванням сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано шляхи ефективного

використання потриманої техніки. На прикладі тракторів класу 3 та 1,4 і верновбиральних комбайнів доведено, що ринок потриманої техніки не стримує темпів науково-технічного прогресу, а сприяє його розвитку, оскільки є відчутним економічним важелем впливу виробників сільськогосподарської продукції на машинобудування, сприяє подальшому реформуванню виробництва.

2.6. Концепція формування та функціонування системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції в нових умовах господарювання

Монополія держави в інженерно-технічному забезпеченні виробників сільськогосподарської продукції поставила їх у жорстку залежність від обслуговуючих державних структур. І тому усі зусилля науки і практики, що були спрямовані на реформування цієї системи, не увінчалися успіхами.

Особливої уваги заслуговує досвід розвинутих зарубіжних країн в організації інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції, що характеризується різноманітністю форм і взаємовідносин між фірмами-виготовлявачами техніки, інших матеріально-технічних ресурсів і фермерами.

Цінність для нас зарубіжного досвіду перш за все полягає в можливості скористатись перевіреними багаторічною практикою загальними принципами побудови і функціонування такої системи та адаптувати їх до наших конкретних умов з урахуванням вітчизняного досвіду, реалій перехідного періоду реформування агропромислового комплексу, необхідності збереження і кращого використання наявного технічного потенціалу, формування нових економічних відносин, наукових рекомендацій, діючого у нашій країні законодавства.

Система інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції, що пропонується, передбачає:

- виключення монополізму будь-яких структур в інженерно-технічному забезпеченні виробників сільськогосподарської продукції;

- забезпечення реального пріоритету виробників сільськогосподарської продукції у відносинах з виготовлявачами тех-

ніки, інших матеріально-технічних ресурсів, сервісною інфраструктурою;

- максимальне наближення обслуговуючої інженерно-технічної інфраструктури до виробників сільськогосподарської продукції;

- рівні умови надання інженерно-технічних послуг для усіх категорій виробників сільськогосподарської продукції;

- надання широкої номенклатури інженерно-технічних послуг;

- забезпечення необхідної оперативності та якості надання інженерно-технічних послуг;

- збереження, доцільне реформування і ефективне використання наявного в агропромисловому комплексі інженерно-технічного потенціалу тощо.

Функції нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції.

- постачання повнокомплектних машин і знарядь, ремонтно-технологічного обладнання, їх вузлів, агрегатів, запасних частин, інструменту, пально-мастильних матеріалів, інших матеріально-технічних ресурсів;

- комісійна торгівля технікою, іншими матеріально-технічними ресурсами;

- діагностування і налагодження складних систем сільськогосподарської техніки в процесі її експлуатації;

- ремонт повнокомплектних машин, їх вузлів та агрегатів, відновлення зношених деталей;

- оренда і прокат техніки;

- виконання механізованих сільськогосподарських, меліоративних та інших землерійних робіт;

- консультативна допомога з питань придбання, зберігання, використання, технологічного налагодження, технічного обслуговування та ремонту сільськогосподарської техніки тощо.

Враховуючи реалії перехідного періоду, в структурі нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції (рис.5) на певний час має зберегтись існуюча державна підсистема інженерно-технічного забезпечення і активно розвиватись нові підсистеми: фірмового технічного обслуговування, вільного матеріально-технічного

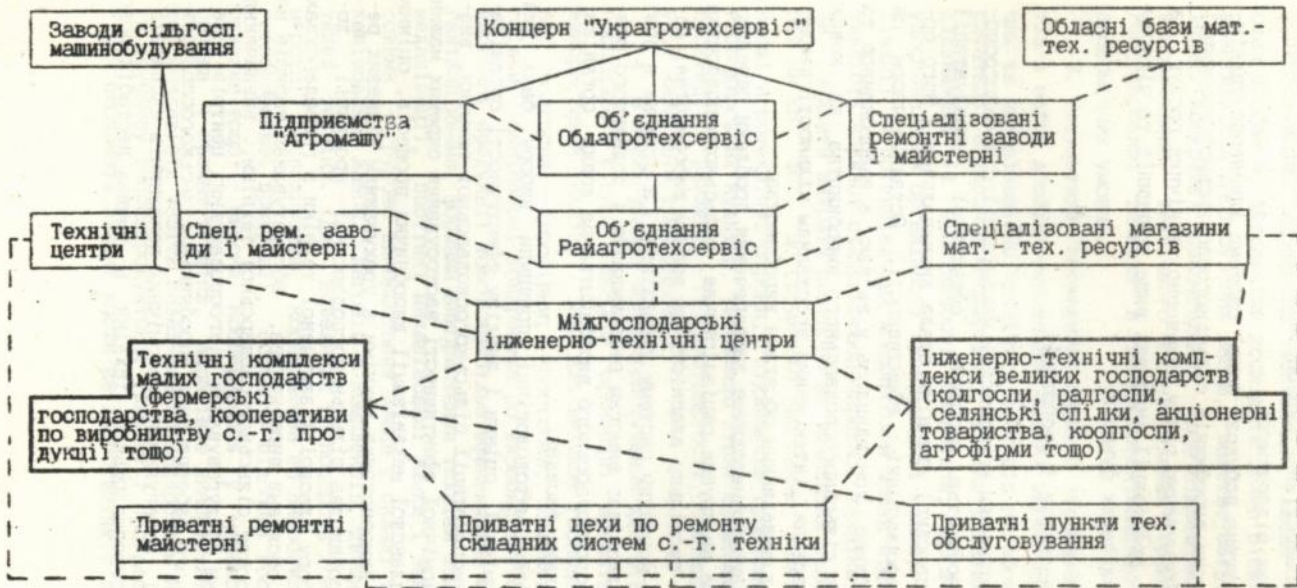

Рис.5 Структурна схема системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції.

— - - - - пряме підпорядкування

- - - - - функціональні зв'язки

постачання та самостійних акціонерних і приватних ремонтно-обслуговуючих підприємств.

Така структурна побудова нової системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції буде сприяти формуванню ринку інженерно-технічних послуг, а отже успішній реалізації вказаних вище принципів та чіткому виконанню перелічених функцій.

Загальні висновки і пропозиції

1. З завершенням комплексної механізації сільськогосподарського виробництва проблема ефективної експлуатації сільськогосподарської техніки стала визначальною в його організації, реформуванні, ефективності. Останнім часом ця проблема особливо ускладнилась у зв'язку з енергокризою та реорганізацією сільськогосподарського виробництва на нових економічних засадах, інтенсивним зростанням кількості землекористувачів з невеликими обсягами виробництва.

Існуюче науково-методичне забезпечення проблеми переважно орієнтоване на крупне соціалістичне сільськогосподарське виробництво, суспільну власність на засоби виробництва, адміністративно-командну систему управління, а отже не в повній мірі відповідає вимогам реформування і подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва на нових організаційно-економічних засадах.

2. Розроблені методологічні принципи вибору бази для техніко-економічної оцінки і аналізу ефективності організаційних форм експлуатації сільськогосподарської техніки, визначення економічної ефективності застосування окремих машин в умовах комплексної механізації виробничих процесів, оцінки ефективності використання техніки з урахуванням кінцевих результатів виробництва сільськогосподарської продукції, доцільного набору власної і залученої техніки в господарствах з невеликими обсягами виробництва, обґрунтування тарифів на оренду і прокат сільськогосподарської техніки, визначення доцільної зони обслуговування міжгосподарських центрів інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції, корегування економічних показників експлуатації сільськогосподарської техніки в умовах нестабільного

функціонування економіки дозволили глибше проаналізувати стан проблеми, детальніше дослідити вплив різних факторів на ефективність застосування машин, повніше обґрунтувати численні конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності використання, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в нових організаційно-виробничих та економічних умовах.

3. Результати проведених науково-виробничих експериментів з метою дослідження впливу різних організаційно-виробничих та організаційно-технічних факторів на ефективність експлуатації сільськогосподарської техніки і виявлення резервів підвищення її ефективності показують, що лише за рахунок удосконалення організації експлуатації машин, повнішої реалізації їх потенціальних можливостей можна підвищити продуктивність наявної сільськогосподарської техніки у 1,5...2 рази, знизити витрати пального на виконання механізованих робіт на 25...40%, що сприятиме виконанню польових робіт у кращі агротехнічні строки, підвищенню урожайності сільськогосподарських культур, зменшенню втрат сільськогосподарської продукції, зниженню її собівартості, зміцненню економіки усіх категорій господарств.

4. В нових умовах землекристування для різних категорій господарств є свої найбільш ефективні організаційні форми використання техніки. Так, для великих господарств (колгоспи, радгоспи, агрофірми, коопгоспи, колективні селянські спілки, акціонерні товариства по виробництву сільськогосподарської продукції тощо) найбільш ефективними постійними організаційними формами використання техніки залишаються цехи механізації, постійні механізовані ланки і загони, а тимчасовими - групове використання машин у складі тимчасових механізованих ланок, загонів і комплексів, двозмінне використання техніки. Для невеликих господарств (селянські (фермерські) господарства, кооперативи по виробництву сільськогосподарської продукції, особисті підсобні господарства населення тощо) - широке кооперування у машиновикористанні, оренда і прокат техніки, двозмінне використання машин, що дає можливість навіть невеликим господарствам використовувати сучасну високопродуктивну техніку і прогресивну технологію, економити значні кошти на інвестиціях у нову техніку і

поточних витратах на її експлуатацію і ремонт.

5. Дослідженнями впливу численних організаційно-виробничих факторів на ефективність ремонту і технічного обслуговування сільськогосподарської техніки встановлено, що в сучасних умовах перехідного періоду, в умовах жорсткої енергокризи, коли перевезення багатотонних машин на великі відстані для їх повнокомплектного ремонту досить накладно, значно зростають переваги агрегатного ремонту навіть складної сільськогосподарської техніки. При цій організаційній формі ремонту машин затрати на їх підтримання у працездатному стані в розрахунку на одиницю виконаної роботи зменшуються в середньому на 31%, витрати пально-мастильних матеріалів - на 7%, а денний виробіток машинно-тракторних агрегатів зростає на 12%.

6. В нових економічних умовах особливого значення набуває формування та розвиток ринку потриманої техніки, який сприяє повнішому використанню залишкового ресурсу машин, забезпеченню малоімущих виробників сільськогосподарської продукції технікою залежно від їх економічних можливостей, виконує роль демпферного (антимонопольного) регулятора проти необгрунтованого підвищення цін на нову техніку, змушує машинобудівників удосконалювати свою продукцію та розвивати технічний сервіс. Ринок потриманої техніки не стримує науково-технічного прогресу, а сприяє його прискоренню, оскільки є відчутним економічним важелем впливу виробників сільськогосподарської продукції на сільськогосподарське машинобудування. Проведені дослідження показують, що при ретельному дотриманні усіх вимог експлуатації машин ефективний строк їх використання збільшується на 2...3 роки.

7. Виходячи з реальних умов, що склалися в інженерно-технічному забезпеченні вітчизняного сільськогосподарського виробництва і з метою демонополізації та розвитку ринку інженерно-технічних послуг, нова система інженерно-технічного забезпечення усіх категорій виробників сільськогосподарської продукції має включати чотири незалежні підсистеми:

- підсистему ремонтно-обслуговуючих підприємств, за певною участю держави, що надають виробникам сільськогосподарської продукції комплексні інженерно-технічні послуги;

- підсистему машинобудівних заводів, фірм та корпорацій.

що здійснюють для виробників сільськогосподарської продукції фірмове технічне обслуговування машин власного виробництва;

- підсистему постачання матеріально-технічних ресурсів, що дозволяє виробникам сільськогосподарської продукції значну частину інженерно-технічних послуг виконувати власними силами;

- підсистему самостійних акціонерних та приватних ремонтно-обслуговуючих підприємств (міжгосподарські інженерно-технічні центри, приватні ремонтні майстерні, цехи по ремонту складних систем сільськогосподарської техніки, різні пункти технічного обслуговування), що знаходяться найближче до виробників сільськогосподарської продукції і оперативно надають їм цілий ряд інженерно-технічних послуг.

8. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду інженерно-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва і техніко-економічні дослідження ефективності різних організаційних форм використання, технічного обслуговування та ремонту сільськогосподарської техніки переконливо свідчать, що в нових умовах господарювання усе більша роль буде належати самостійним акціонерним та приватним ремонтно-обслуговуючим підприємствам і перш за все міжгосподарським інженерно-технічним центрам. Такі центри доцільно створювати на базі інженерно-технічних комплексів окремих колгоспів, радгоспів та відділень ремонтно-транспортних підприємств в процесі їх роздержавлення та приватизації. Розрахунки показують, що доцільна зона обслуговування таких центрів відповідає площі орної землі 3...5 сучасних колгоспів.

9. Впровадження запропонованої системи інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції створює можливість вибору тих, хто надає такі послуги, а отже буде сприяти формуванню та подальшому розвитку ринку інженерно-технічних послуг. Конкуренція в основі функціонування такого ринку сприятиме повному задоволенню потреб усіх категорій виробників сільськогосподарської продукції в інженерно-технічних послугах, оперативності їх надання, підвищенню якості та здешевленню таких послуг, забезпеченню режиму економії в експлуатації сільськогосподарської техніки, кращому використанню технічного потенціалу агропромислового комплексу, збільшенню виробництва, підвищенню якості та зни-

женню собівартості сільськогосподарської продукції.

Реалізація запропонованої концепції має важливе і соціально-економічне значення, оскільки при цьому ліквідується державна монополія в інженерно-технічному забезпеченні села, створюються сприятливі умови для подальшого реформування і розвитку вітчизняного сільськогосподарського виробництва, становлення ринкових відносин в агропромисловому комплексі, забезпечення реального пріоритету виробників сільськогосподарської продукції у відносинах з обслуговуючою їх сферою.

Основні публікації по темі дисертації

1. Організаційно-економічні основи ефективної експлуатації сільськогосподарської техніки (методологічні та методичні аспекти). ДР N 2120 - Ук.- 95 - К.: УкрІНТІ, деп. в ГНТБ України, 1995, 15,0 др.а.
2. Удосконалення експлуатації машинно-тракторного парку. - К.: "Урожай", 1984, 6,2 др.а., в т.ч. автора - 4,8 др.а.
3. Ефективне використання сільськогосподарської техніки (за редакцією Г.А.Лісовського). - К.: "Урожай", 1981, 3,78 др.а., в т.ч. автора - 2,2 др.а.
4. Прогресивні форми використання сільськогосподарської техніки. - К.: "Знання", 1981, 1,0 др.а.
5. Организация использования сельскохозяйственной техники // Развитие механизации и электрификации сельского хозяйства Украинской ССР. - К.: Наукова думка, 1988, 1,6 др.а.
6. Резервы повышения эффективности сельскохозяйственного производства // Экономия ресурсов в сельскохозяйственном производстве. - М.: "Колос", 1983, 0,4 др.а.
7. Підвищення ефективності використання сільськогосподарської техніки // Наукові основи ведення сільського господарства зони Степу УРСР в системі агропромислового комплексу. - К.: "Урожай", 1982, 0,3 др.а.
8. Підвищення ефективності використання сільськогосподарської техніки в колгоспах, радгоспах і міжгосподарських об'єднаннях // Наукові основи ведення сільського господарства зони Лісостепу УРСР в системі агропромислового комплексу. - К.: "Урожай", 1982, 0,3 др.а.
9. Организация эффективного использования сельскохозяйственной техники // Наукові основи ведення сільського господарства зони Полісся, передгірських і гірських районів Карпат УРСР в системі агропромислового комплексу. - К.: "Урожай", 1982, 0,4 др.а.

10. Організація, нормування, оплата праці і управління виробництвом // Науково обгрунтована система ведення сільського господарства в Степу УРСР. - К.: "Урожай", 1974, 0,25 др.а.
11. Організація, нормування, оплата праці і управління виробництвом // Науково обгрунтована система ведення сільського господарства в Лісостепу УРСР. - К.: "Урожай", 1974, 0,25 др.а.
12. Система оперативного управління механізованим виробництвом // Науково обгрунтована система ведення сільського господарства в Поліссі, передгірських і гірських районах Карпат УРСР. - К.: "Урожай", 1975, 0,35 др.а.
13. Организация оперативного управления сельскохозяйственным производством в колхозах и совхозах Николаевской области. - Миколаїв: Обласне правління НТТ сільського господарства, 1972, 4,5 др.а., в т.ч. автора - 2,1 др.а.
14. Организация оперативного управления сельскохозяйственным производством в районах Николаевской области. - Миколаїв: Обласне правління НТТ сільського господарства, 1972, 4,5 др.а., в т.ч. автора - 2,5 др.а.
15. Організація цехів механізації. Організація виробничої діяльності цехів механізації. Посадові положення про начальника цеху механізації і його заступників // Довідник сільського інженера. - К.: "Урожай", 1979, 0,9 др.а., в т.ч. автор - 0,5 др.а.
16. Основні функції інженерно-технічної служби // Економічний довідник керівника середньої ланки. - К.: "Урожай", 1980, 0,4 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
17. Ефективність використання машинно-тракторних агрегатів в енергонасиченими тракторами // Економічний довідник бригадира (за редакцією М.П.Кононенка). - К.: "Урожай", 1974, 0,65 др.а.
18. Ефективність використання машинно-тракторних агрегатів в енергонасиченими тракторами // Економічний довідник бригадира колгоспно-радгоспного виробництва (за редакцією М.П.Кононенка). - К.: "Урожай", 1970, 0,35 др.а.
19. Удосконалення внутрігосподарського оперативного управління виробництвом на базі диспетчеризації (методичні вказівки). - К.: Південне відділення ВАСТНІЛ, Мінсільгосп УРСР, 1972, 4,8 др.а., в т.ч. авторе 2,2 др.а.
20. Рекомендации по организации цехов механизации в колхозах и совхозах Украинской ССР. - К.: "Урожай", 1,26 др.а., в т.ч. автора - 0,5 др.а.
21. Рекомендации по межхозяйственному кооперированию в сфере производственно-технического обслуживания сельского хозяйства. - М.: Мінсільгосп СРСР, 1979, 3,2 др.а., в т.ч. автора - 0,4 др.а.

22. Методические рекомендации по межхозяйственному кооперированию в сельском хозяйстве (направления, организационные формы и этапы развития, экономической механизм хозяйствования, методы обоснования и оценки). - М.: Минсільгосп СРСР, 1980, 9,25 др.а., в т.ч. автора - 0,25 др.а.
23. Методические рекомендации по развитию межхозяйственной кооперации в машиноиспользовании. - М.: Минсільгосп СРСР, 1981, 2,75 др.а., в т.ч. автора - 0,5 др.а.
24. Временное положение по эксплуатации машинно-тракторного парка колхоза, совхоза и межхозяйственного предприятия. - М.: "Колос", 1981, 1,68 др.а., в т.ч. автора - 0,3 др.а.
25. Методические рекомендации по разработке организационно-экономического обоснования создания межхозяйственного формирования по механизации сельскохозяйственного производства. - М.: Минсільгосп СРСР, 1982, 4,5 др.а., в т.ч. автора - 0,35 др.а.
26. Методика анализа и оценки эффективности организационных форм использования техники и инженерной службы в сельском хозяйстве. - М.: ВАСГНІЛ, 1983, 2,2, др.а., в т.ч. автора - 0,5 др.а.
27. Рекомендации по совершенствованию оперативного управления механизированным сельскохозяйственным производством на базе диспетчеризации. - К.: Минсільгосп УРСР, 1984, 0,8 др.а.
28. Положение о кабинете инженерно-технической службы колхоза, совхоза. - К.: Минсільгосп УРСР, 1985, 0,8 др.а., в т.ч. автора - 0,25 др.а.
29. Рекомендации по организации эффективного использования сельскохозяйственной техники и улучшению режима труда механизаторов на основе широкого внедрения и дальнейшего совершенствования поточно-комплексного метода. - Ворошиловград: Облагропром, 1987, 4,5 др.а., в т.ч. автора - 1,2 др.а.
30. Организация использования сельскохозяйственной техники на основе поточно-циклового метода выполнения механизированных полевых работ (методические рекомендации). - К.: Держагропром УРСР, 1988, 2,5 др.а., в т.ч. автора - 1,5 др.а.
31. Положение об организации инженерно-технической службы колхозов и совхозов Украинской ССР в условиях агропромышленного комплекса. - К.: Держагропром УРСР, 1988, 2,5 др.а., в т.ч. автора - 1,8 др.а.
32. Інженерно-технічне забезпечення фермерських господарств // Рекон. дації по організації селянських (фермерських) господарств в Україні. Частина перша. Під редакцією П.Т.Саблука і В.Я. Месель-Веселяка. - К.: УААН, 1993.

0,35 др.а.

33. Основні технічні вимоги до сільськогосподарських машин при підготовці їх до державного технічного огляду. - К.: Мінсільгоспрод України, 1993, 3,6 др. а., в т.ч. автора - 2,2 др.а.
34. Влияние производственных факторов на экономическую эффективность использования энергонасыщенных машинно-тракторных агрегатов // Республиканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип.5. - К.: "Урожай", 1966, 0,8 др.а.
35. Економічна ефективність підвищення робочих швидкостей машинно-тракторних агрегатів // Науковий журнал Мінсільгоспу УРСР Вісник сільськогосподарської науки. - К.: "Урожай", 1966, N 9, 0,3 др.а.
36. Підвищення ефективності енергонасичених тракторів // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1967, N 4, 0,2 др.а.
37. Дослідження впливу розмірів господарств на економічну ефективність використання енергонасичених машинно-тракторних агрегатів // Республиканський міжвідомчий тематичний науковий збірник Економіка і організація сільського господарства, вип.15. - К.: "Урожай", 1968, 0,5 др.а.
38. Економічна оцінка використання енергонасичених тракторів в господарствах Лісостепу УРСР // Республиканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип.9. - К.: "Урожай", 1968, 0,55 др.а.
39. Исследование маневренности агрегатов с энергонасыщенными тракторами // Науково-технічний журнал Механізація і електрифікація соціалістичного сільського господарства. - М.: "Колос", 1969, N 4, 0,45 др.а., в т.ч. автора - 0,15.
40. Диспетчеризация - засіб оперативного керування виробництвом // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1971, N 1, 0,4 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
41. Исследование потоков документированной информации в управлении механизированным производством хозяйства // Республиканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип. 34. - К.: "Урожай", 1975, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
42. Исследование и обоснование состава недокументированной информации для оперативного управления машинно-тракторным парком хозяйства // Республиканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип. 34. - К.: "Уро-

жай", 1975, 0,4 др.а., в т.ч. автора - 0,25 др.а.

43. Вплив концентрації сільськогосподарської техніки на рівномірність завантаження і закріплення кадрів механізаторів // Республіканський міжвідомчий науковий збірник Економіка і організація сільського господарства, вип.55. - К.: "Урожай", 1977, 0,35 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
44. Анализ влияния производственных факторов на эффективность работы механизированных подразделений // Республіканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип.46. - К.: "Урожай", 1979, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
45. Пути повышения эффективности использования сельскохозяйственной техники специального назначения // Республіканський міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип. 46. - К.: "Урожай", 1979, 0,35 др.а., в т.ч. автора - 0,2 др.а.
46. Прогресивні форми організації використання сільськогосподарських машин // Науково-теоретичний журнал Мінсільгоспу УРСР Вісник сільськогосподарської науки. - К.: "Урожай", 1980, N 6, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
47. Резервы повышения эффективности сельскохозяйственного производства // Теоретичний і науково-практичний журнал Техніка в сільському господарстві. - М.: "Колос", 1981, N 8, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
48. Эффективно использовать технику на уборке урожая // Теоретичний і науково-практичний журнал Техніка в сільському господарстві. - М.: "Колос", 1981, N 8, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
49. Лонд амортизаційний строк // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1985, N 2, 0,25 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
50. Техніка на весняно-польових роботах. Складові ефективного використання // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1985, N 3, 0,25 др.а.
51. Інженерно-технічна служба господарства // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1985, N 7, 0,25 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
52. Досвід ворошиловградців - усім господарствам // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1985, N 7, 0,25 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
53. Эффективность комплексного решения вопросов эксплуатации

машинно-тракторного парка // Теоретический и научно-практический журнал Техника в сельском хозяйстве. - М.: "Колос", 1986, № 3, 0,3 др.а.

54. Методика оценки использования машинно-тракторного парка с учетом конечных результатов производства сельскохозяйственной продукции // Республиканский міжвідомчий тематичний науково-технічний збірник Механізація і електрифікація сільського господарства, вип.56. - К.: "Урожай", 1987, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,1 др.а.
55. Кооперуючи техніку господарств // Науково-виробничий журнал Механізація сільського господарства. - К.: "Урожай", 1987, № 6, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
56. Трактор для орендаря // Науково-практичний журнал "АПК: наука, техніка, практика". - К.: "Урожай", 1989, № 1, 0,2 др.а., в т.ч. автора - 0,1 др.а.
57. Яким бути агротехсервісу? // Виробничо-практичний журнал "Земля і люди України". - К.: "Урожай", 1991, № 4, 0,1 др.а.
58. Концепція формування та функціонування системи сервісно-інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції в умовах ринкових відносин // Політико-економічний журнал "Економіка України". - К.: "Преса України", 1993, № 1, 0,5 др.а.
59. Техніка на весняних польових роботах // Виробничо-практичний журнал "Земля і люди України", - К.: "Урожай", 1993, № 3, 0,2 др.а.
60. Энергонасыщенные тракторы. Технико-экономическая информация. - К.: УкрНДІНТІ, 1938, 0,6 др.а., в т.ч. автора - 0,3 др.а.
61. Энергонасыщенные гусеничные тракторы. Экспрес-информация. - К.: УкрНДІНТІ, 1972, 0,5 др.а., в т.ч. автора - 0,3 др.а.
62. Энергонасыщенные колесные тракторы. Экспрес-информация. - К.: УкрНДІНТІ, 1972, 0,5 др.а., в т.ч. автора - 0,3 др.а.
63. Организация инженерно-технической службы опытного хозяйства УНИИМЭСХ "Марьяновка". Экспрес-информация. - К.: УкрНДІНТІ, 1986, 1,75 др.а., в т.ч. автора - 0,8 др.а.
64. Національна програма виробництва технологічних комплексів машин і устаткування для сільського господарства, харчової і переробної промисловості. Том 1. Концепція. (Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 1992 р. № 536). - К.: УААН, Держоборонпром України, Мінсільгосппрод України, 1992, 3,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.

Тези доповідей на наукових і науково-виробничих конференціях, семінарах, симпозіумах

65. Зниження трудових затрат при використанні швидкісних агрегатів у сільськогосподарському виробництві. Тези доповідей на науковій конференції з питань економіки механізації і електрифікації сільського господарства. - Львів: Обласне книжково-газетне видавництво, 1964, 0,3 др.а.
66. Пути повышения производительности и экономичности машинно-тракторных агрегатов. Тезисы докладов на 3-й научно-экономической конференции молодых ученых: Экономические законы социализма и повышение научного уровня руководства народным хозяйством. - К.: -ЕНДІ Держплану УРСР, 1967, 0,1 др.а.
67. К методике определения амортизационно-ремонтных отчислений при экономической оценке энергонасыщенных тракторов. Тезисы докладов и сообщений 1-й научно-технической конференции молодых ученых: Совершенствование рабочих процессов и повышение производительности сельскохозяйственных агрегатов. - К.: УНДІМЕСГ, 1969, 0,5 др.а.
68. Особенности организации использования энергонасыщенных тракторов в сельском хозяйстве. Тезисы докладов республиканской научно-технической конференции: Научная организация труда в области механизации сельскохозяйственного производства, вып.2.- К.: УкрНДІНТІ, 1969, 0,15 др.а.
69. Экономическая эффективность повышения мощности и энергонасыщенности мобильных энергетических средств сельскохозяйственного производства. Тезисы докладов республиканской научно-технической конференции: Технический прогресс и перспективы развития комплексной механизации сельского хозяйства: - К.: УНДІМЕСГ, 1970, 0,1 др.а.
70. Резерви підвищення економічної ефективності нової сільськогосподарської техніки. Тези доповідей та виступів на республіканській науковій конференції: Підвищення ефективності основних фондів, капітальних вкладень і нової техніки в сільському господарстві. - К.: УНДІЕОСГ, 1971, 0,2 др.а.
71. До питання про науково-технічний прогрес у засобах механізації сільського господарства. Матеріали наукової конференції: Технічний прогрес і підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. - К.: Інститут економіки АН УРСР, 1971, 0,1 др.а.
72. Совершенствование системы оперативного управления механизированным сельскохозяйственным производством - важнейший резерв повышения его экономической эффективности. Тезисы докладов Всесоюзного симпозиума: Проблемы организации труда в условиях индустриализации сельскохозяйственного производства. - М.: Центральне правління НТТ сільського господарства, 1971, 0,3 др.а., в т.ч. автора - 0,15 др.а.
73. Организация эффективного использования машинно-тракторного парка в условиях недостаточной обеспеченности хозяйств кадрами механизаторов. Тезисы Всесоюзного науч-

но-технического совещания: Повышение эффективности использования машинно-тракторного парка в сельскохозяйственном производстве и обеспечение его сохранности. - М.: Держагропром СРСР, 1986, 0,2 др.а.

74. Проблемы организации эффективного использования сельскохозяйственной техники в новых экономических условиях. Тезисы докладов Всесоюзного координационного совещания по использованию сельскохозяйственной техники. - М.: Держагропром СРСР, 1988, 0,15 др.а.
75. Организация аренды и проката техники для подрядных коллективов по производству сельскохозяйственной продукции. Тезисы докладов Всесоюзной научно-практической конференции: Научно-технический прогресс в агропромышленном комплексе. - М.: Держагропром СРСР, 1988, 0,2 др.а.
76. Концепція формування та функціонування системи сервісного інженерно-технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції в умовах ринкових відносин. Тези доповідей науково-технічної конференції. Інженерно-технічне забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в нових умовах господарювання. - Глеваха: УНДІМЕСГ, 1992, 0,2 др.а.
77. Резерви економії пального в експлуатації сільськогосподарської техніки. Тези доповідей науково-технічної конференції: Енергозберігаючі технології та технічні засоби для виробництва сільськогосподарської продукції. - Глеваха: ІМЕСГ УААН, 1993, 0,2 др.а.
78. Методологічні основи формування системи комплексного інженерно-технічного забезпечення фермерських господарств. Матеріали науково-виробничої конференції: Формування, розвиток та розміри фермерських господарств в Україні. - К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1994, 0,15 др.а.

Лисовский Г.А. Организационно-экономические основы эффективной эксплуатации сельскохозяйственной техники.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальностям: 08.07.02 - экономика сельского хозяйства и АПК, 05.20.03 - эксплуатация, восстановление и ремонт сельскохозяйственной техники. Институт экономики УААН, Киев, 1995.

Изложены методологические определения эффективности эксплуатации сельскохозяйственной техники в новых условиях хозяйствования. Исследовано влияние основных производственных факторов на эффективность эксплуатации машин. Обоснованы эффективные организационные формы использования, технического обслуживания и ремонта техники в условиях мелкоконтурного земледелия, формирования рыночных отношений, жесткого энергетического кризиса. Научно обоснована целесообразность формирования рынка поддержанной сельскохозяйственной техники. Предложена концепция системы инженерно-технического обеспечения производителей сельскохозяйственной продукции, предусматривающая их реальный приоритет в отношениях с обслуживающей инженерно-технической инфраструктурой.

Lisovsky G.A. Organisational and economical bases of rural economy machines exploitation efficiency.

Thesis for a degree of Doctor of economics, 08.07.02.- economics of rural economy and of agrarian production complex, 05.20.03. - exploitation, rehabilitation and mending of rural economy mashines. Institute of economic, UAAS, Kyiv, 1995.

There is metodological determination of rural economy mashines exploitation efficiency in new conditions of usage. There is a research in influence of basic production factor upon mashine efficiency exploitation. Effective organisational forms of usage, tehcnical service and mending of mashines in the conditions of small fields use, in formation of market relationships, in energy crisis were found. There is a research on need of second - hand mashines market formation. The tehcnological provision system of rural economy production producers stipulating their real priority in relationships with servicing tehcnical infrastructure was created.

Ключові слова: методологічні засади, ефективні організаційні форми експлуатацій техніки, ринок потриманої техніки, концепція нової системи інженерно-технічного забезпечення.

Підписано до друку 16.11.1995р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. Обл.-видав. 2,0. Ум. друк. арк. 2,0. Тираж 120.
Зам. 127. ДІП Інституту аграрної економіки УААН.
252127, Київ-127, вул. Героїв Оборони, 8

AB 33.332